

УДК 342.92

БАРАНОВ О.А., доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
керівник Центру теоретико-правових проблем інформаційної сфери
НДІ інформатики і права НАПрН України

НАПРЯМИ ПЕРСПЕКТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

***Анотація.** Про напрями перспективних досліджень, як теоретико-методологічних проблем інформаційного права, та нормативно-правового регулювання інформаційних відносин.*

***Ключові слова:** інформаційне право, інформаційне законодавство, інформаційні технології, інформаційне суспільство.*

***Аннотация.** О направлениях перспективных исследований, как теоретико-методологических проблем информационного права, и нормативно-правовой регуляции информационных отношений.*

***Ключевые слова:** информационное право, информационное законодательство, информационные технологии, информационное общество.*

***Summary.** Concerning the directions of long-range researches, as theoretical and methodological problems of information law, as well as regulatory and legal adjustment of information relations.*

***Keywords:** information right, information legislation, information technologies, information society.*

Постановка проблеми. Значну роль у подальшому прогресі інформаційного суспільства та інформаційної сфери відіграють інформаційне законодавство та його теоретична база – інформаційне право. В останні кілька десятиліть зросла залежність результатів політичної, соціальної, економічної, правової та інших видів діяльності всіх без винятку суб’єктів публічного і приватного права від якості інформаційних відносин.

Все це зумовило прискорене формування національного інформаційного законодавства. Правові системи практично всіх держав мають численні нормативні акти, спрямовані на врегулювання суспільних відносин в різних сегментах інформаційної сфери: забезпечення і захист свободи слова та свободи використання і поширення інформації; функціонування: телекомунікацій, поштового зв’язку, ЗМІ, архівної, музейної, бібліотечної та видавничої системи, кінематографії, електронної торгівлі; захист інтелектуальної власності; застосування інформаційних комп’ютерних технологій, електронного цифрового підпису, електронного документообігу; забезпечення інформаційної безпеки та кібербезпеки тощо.

Крім того, динамічне та широке впровадження інформаційно-комп’ютерних технологій та Інтернет-технологій стало причиною появи достатньо великої множини суспільних відносин в різних сегментах суспільного життя, для яких питання правового регулювання стало не зовсім очевидним, що створило суттєві бар’єри на шляху їх застосування.

Реакцією на цей виклик була поява чисельних наукових праць та рекомендацій щодо вдосконалення теоретико-методологічних засад та деяких окремих теоретичних положень інформаційного права, розробки нових законодавчих та нормативно-правових актів. Слід констатувати, що робота з розвитку інформаційного права та вдосконалення інформаційного законодавства має значну перспективу з огляду на коло та важливість проблем, які мають місце в інформаційній сфері.

Можна припустити, що широке поширення і використання технологій Інтернету речей, інших майбутніх технологій призведе до виникнення таких правових проблем, які сьогодні поки що не можуть бути достатньо ідентифіковані. Частина з цих проблем може бути асоційована з низкою вже відомих і вирішених, тому вони вважаються найбільш легкими для вивчення і вироблення рекомендацій. А ось інша частина, яка виникає внаслідок появи якісно нових суспільних відносин, зміст яких визначається саме застосуванням нових інформаційних технологій, зокрема технологіями Інтернету речей, наприклад, технології з штучним інтелектом, потребуватиме пильного вивчення і пошуку неординарних шляхів для їх вирішення.

Яскравою характерною рисою сучасності є те, що технології, а з ними зміст і особливості суспільних відносин, які базуються на їх використанні, змінюються та розвиваються набагато швидше, ніж пов'язане з ними законодавство і нормативно-правове середовище.

Все це ставить перед юридичною наукою амбітне і навіть нетрадиційне завдання. На відміну від класичного підходу, який базувався на фіксації нормами права вже сформованих та усталених підходів до регулювання суспільних відносин, в сучасних умовах юристи, що спеціалізуються на нормотворчості, повинні працювати на випередження розвитку соціуму і створювати правові норми, які будуть не фіксувати, а формувати майбутні суспільні відносини в інформаційній сфері.

Значна динаміка змін суспільних відносин в інформаційній сфері, висока ціна помилки неправильних підходів в розвитку правової системи, необхідність концентрації наукових зусиль на ключових для практики проблемах зумовлюють актуальність дискусії щодо шляхів розвитку інформаційного права та інформаційного законодавства. В таких умовах нагальним є визначення напрямів перспективних досліджень як теоретико-методологічних проблем інформаційного права, так і проблем нормативно-правового регулювання, які мають важливе прикладне значення для інформаційної сфери.

Метою статті є визначення напрямів перспективних досліджень та нормативно-правового регулювання інформаційних відносин.

Виклад основного матеріалу. Загальну систематизацію досліджень будемо здійснювати на основі визначення основних цілей інформаційного права під якими будемо розуміти створення правових умов для:

- сприяння максимальному розвитку інформаційного суспільства та інформаційної сфери;
- забезпечення і захисту конституційних прав і свобод людини в інформаційній сфері;
- забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави;
- задоволення інформаційних потреб фізичних та юридичних осіб, суб'єктів громадянського суспільства, органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- створення розвиненої та сталої інформаційної інфраструктури держави, сприяння розвитку системи інформаційних ресурсів;
- забезпечення ефективної конкуренції та лібералізації діяльності на ринку інформаційних послуг і робіт, справедливого розподілу обмежених ресурсів;
- гармонізації з міжнародним інформаційним правом.

З метою формування відповіді на виклики, що склалися на шляху розвитку інформаційного суспільства та інформаційної сфери, розглянемо деякі напрями перспективних досліджень у галузі інформаційного права та інформаційного законодавства.

Критично важливим для всіх суб'єктів інформаційної сфери є їх забезпечення своєчасною, повною та достовірною інформацією, що потребує вдосконалення вітчизняного інформаційного законодавства в певних основних напрямках.

1. Задоволення інформаційних потреб.

Задоволення інформаційних потреб – це забезпечення інформацією кожного суб’єкта інформаційної сфери (кожної фізичної та юридичної особи, кожного представника громадянського суспільства, кожного органу державної влади та місцевого самоврядування) відповідно до його суспільних, професійних та особистих потреб. Таке забезпечення повинно базуватись на фундаментальних правах людини щодо свободи слова, свободи отримання (доступу до) інформації, розповсюдження (поширення) інформації та її використання.

Одне з фундаментальних прав – свобода слова (створення інформації), свобода доступу до інформації та її використання і розповсюдження (право на інформацію), а також право на її збереження є атрибутивним правом будь-якого суб’єкту інформаційних відносин. Отже зазначене право має бути реалізованим для всіх суб’єктів протягом всього часу існування цивілізації, а не лише в суспільстві певної стадії демократичного розвитку. Іншими словами це означає, що кожен суб’єкт інформаційної сфери має право на отримання в необхідний для нього момент часу неспотвореної та в повному обсязі будь-якої інформації (своєчасної, повної та достовірної інформації). Завдання держави полягає в забезпеченні реалізації зазначеного права шляхом вжиття різноманітних заходів як законодавчого, так і організаційного, технічного та технологічного характеру.

А. Свобода слова.

В сенсі свободи слові мова йде про свободу створення інформації, тобто про формування правових умов для забезпечення свободи творчості, плюралізму, прозорості, конкурентності у діяльності будь-яких суб’єктів, що створюють інформацію та інформаційні продукти. Процес створення інформації є результатом літературної, художньої, наукової і технічної творчості та іншої інтелектуальної діяльності, свобода здійснення якої гарантується Конституцією України

Засоби масової інформації відіграють дуже важливу роль у соціумі, тому що є одним з чинників формування умов демократизації суспільства. Журналістська діяльність є ключовою у функціонуванні засобів масової інформації (далі – ЗМІ), тому її регламентації, питанням захисту прав та визначення відповідальності журналістів присвячено низку міжнародних документів (ООН, ЮНЕСКО, Рада Європи тощо), наприклад: Декларація “Про засоби масової інформації і права людини” (1970 р.) [1]; Декларація ЮНЕСКО “Про основні засади, що стосуються внеску засобів масової інформації у зміцнення миру і міжнародного взаєморозуміння, у розвиток прав людини і у боротьбу проти расизму і апартеїду та підбурення до війни” (1978 р.) [2]; Резолюція “Про журналістську етику” [3]; Резолюція “Журналістські свободи і права людини” (1994 р.) [4]; Рекомендація “Про захист журналістів в умовах конфліктів і напруженості” (1996 р.) [5]; Рекомендація “Про право журналістів не розкривати свої джерела інформації” (2000 р.) [6]; Резолюція “Свобода вираження поглядів та інформації в період кризи” (2005 р.) [7]; Резолюція “Про медіаграмотність в світі цифрових технологій” (2008 р.) [8].

Особливе місце займає Декларація принципів поведінки журналістів (1954 р.) , яку слід віднести до актів саморегулювання, що відіграють важливу роль в організації діяльності ЗМІ.

Аналіз змісту багатьох міжнародних документів свідчить про нагальну потребу проведення їх своєрідної умовної кодифікації з метою імплементації положень “кодифікованого” документу в національне законодавство. Умовна кодифікація означає створення своєрідного “кодифікованого акту” міжнародного права, який би об’єднав

правові положення всіх наявних декларацій, резолюцій та інших міжнародних документів за принципами звичайної кодифікації. Такий підхід надав би можливість суттєво підвищити ефективність імплементації положень міжнародного права до національного законодавства та формування правових умов для здійснення в Україні прозорості, вільної та професійної журналістики.

Формування мети, теоретико-правових основ, принципів, методів проведення запропонованої умовної кодифікації міжнародного права в частині ЗМІ та подальшої імплементації його положень в національне законодавство може становити предмет для наукових досліджень в галузі інформаційного права.

Створення сприятливих умов для стимулювання продукування інформації та інформаційних продуктів, необхідних та потрібних суспільству, є однією з найважливіших функцій держави, адже інформаційні ресурси, що створюються в процесі будь-якої діяльності, становлять переважну частину національного інформаційного ресурсу, а його зміст здійснює неоціненний вплив на всі процеси в суспільстві і державі, починаючи від соціально-політичної та економічної ідентифікації України в світових процесах до впровадження в бізнес нових економічних моделей розвитку та організації особистого дозвілля. Тому потребують окремого дослідження правові механізми спрямовані на підтримку діяльності різноманітних творчих колективів та особистостей щодо створення різноманітної інформації в усіх сферах життєдіяльності суспільства, зокрема, в науковій, виробничій просвітницькій, навчальній, культурологічній, економічній, літературній, військовій, політичній, екологічній, банківській сферах тощо.

Б. Свобода доступу до інформації.

Інформація має неоціненне значення для будь-якої діяльності, тому з огляду на необхідність забезпечення умов прогресивного розвитку соціуму кожний має мати умови доступу до потрібної йому інформації з будь-яких джерел, зокрема, і правові умови.

Якість життя та рівень добробуту кожного громадянина суттєво залежить від ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Одним з вирішальних факторів підвищення ефективності публічного управління є залучення громадян у процес прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування, що передбачається Загальною декларацією прав людини, яка встановлює, що кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників [9].

Основною умовою інклюзивної участі громадськості в процесі прийняття рішень є повний та безбар'єрний доступ до публічної інформації органів державної влади та місцевого самоврядування. Задля забезпечення такого доступу необхідно переглянути правові принципи організації такого доступу, насамперед, передбачивши правові механізми реалізації проактивних методів надання громадськості публічної інформації, формування несуперечливих критеріїв визначення такої інформації, спрощення адміністративних процедур її надання, прибирання зайвих та обтяжливих умов для посадових осіб, які надають таку інформацію, а також встановлення балансу між правом на доступ до публічної інформації та правом на захист персональних даних, що конкурують між собою.

Доступ до публічної інформації є не тільки умовою інклюзивної участі людини в процесах прийняття рішень органів державної влади та місцевого самоврядування, але і умовою здійснення незалежного ефективного контролю за їх виконанням. Тому виникає потреба у вирішенні правової проблеми оприлюднення та постійної актуалізації публічної інформації у вигляді структурованого масиву даних (Big Data – “відкриті

дані”) у форматах, які пристосовані для використання цих даних у комп’ютерних системах без додаткової попередньої обробки. Крім того, потребує правового вирішення проблема надання можливості вторинного використання зазначеного структурованого масиву даних будь-яких органів державної влади та місцевого самоврядування будь-якими суб’єктами, зокрема, і господарюючими, з будь-якою законною метою, зокрема, і з метою отримання прибутку.

Багато з того, що накопичено суспільством за попередню історію, зберігається в інформаційних ресурсах бібліотек і архівів як національних, так і відомчих, науково-дослідних та навчальних закладів у паперовому форматі. Оскільки доступ до таких інформаційних ресурсів внаслідок їх паперової форми катастрофічно обмежено, вони отримали назву “сірої літератури”. З метою забезпечення загального доступу до сірої літератури необхідно переводити її в електронний формат та забезпечувати можливість її використання за допомогою Інтернет-технологій. Потрібно розроблення умов правового регулювання “оцифрування” сірої літератури, вирішення проблем авторського права, які при цьому виникнуть, створення правових засад для сприяння державно-приватному партнерству у цій сфері.

В. Свобода поширення інформації.

В національному законодавстві існує потреба вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, пов’язаних із забезпеченням гарантії права кожного на свободу слова та поширенням його інформації за допомогою ЗМІ, або шляхом розміщення її на веб-сайтах та на веб-порталах різного функціонального призначення, а також поширення інформації іншими способами.

В результаті створення інформації можуть бути порушені права та інтереси як певних суб’єктів, так і суспільства або окремих груп людей, а також права та інтереси держави. Але у цьому випадку фактичне порушення прав та інтересів може відбутися лише у випадку поширення такої інформації. Для певних видів інформації, зміст якої може завдати істотної та непоправної шкоди суб’єктам прав та інтересів, міжнародним правом передбачена превентивна заборона щодо її поширення, але яка встановлюється виключно законом [10]. Проведення відповідних правових досліджень щодо заборони поширення інформації є актуальним тому, що існує певна невизначеність щодо правових механізмів встановлення конкретних видів та змісту інформації, відносно якої доцільно вводити законодавчу заборону на поширення. Різні законодавчі акти мають відмінності у формулюваннях щодо визначення такої інформації, не врегульовано питання визначення та розмежування повноважень органів державної влади в цій сфері. За умови відсутності відповідних досліджень практично емпіричним шляхом без належного теоретико-правового обґрунтування відшукуються шляхи щодо визначення правових механізмів заборони поширення інформації, доступ до якої здійснюється за допомогою Інтернет-технологій.

З урахуванням сучасних технічних можливостей щодо поширення інформації, різноманітності національних правових систем потрібно вирішення проблеми вдосконалення принципів та норм міжнародного права щодо врегулювання проблем, пов’язаних з заборону розповсюдження інформації, яка може завдати істотної та непоправної шкоди як суб’єктам міжнародного права, так і суб’єктам національного права.

На початку 80-х років ХХ століття держави-члени Ради Європи ще раз підтвердили, що в інформаційній сфері, в цілому, і в сфері ЗМІ, зокрема, вони прагнуть досягти ліквідації цензури або будь-якого іншого довільного контролю, або обмеження щодо учасників інформаційного процесу, змісту масової інформації або передачі та поширення інформації [11]. З широким впровадженням Інтернет-технологій в різних

країнах спостерігаються спроби реанімувати або посилити активність державної та недержавної цензури. Тому доцільно здійснити правові дослідження щодо виключення можливості застосування цензури в умовах появи нових медіа. Аналогічні дослідження необхідно провести відносно нових аспектів правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних з дифамацією в умовах використання Інтернет-технологій.

Прикладом напрямків можливих правових досліджень є наступні:

- законодавче визначення вичерпного переліку видів інформації, щодо якої може бути обмежена свобода доступу та/або поширення, встановлення правових механізмів такого обмеження для кожного виду інформації, а також визначення судових процедур оперативного розгляду спорів про обмеження поширення та доступу до інформації, поширення якої обмежено;

- формування методологічних засад вирішення проблеми визначення державної юрисдикції суб'єктів та діяльності щодо поширення за допомогою Інтернет-технологій інформації, яка обмежена (заборонена) для поширення;

- удосконалення правових механізмів встановлення юридичної відповідальності суб'єктів інформаційних відносин за порушення вимог щодо заборони (обмеження) поширення інформації, зокрема, це інформації про особисте життя.

Г. Свобода використання інформації.

В сучасному динамічному світі інформація є основою для отримання знань, необхідних для здійснення будь-якої діяльності, а також для продукування нових знань, що є запорукою соціального прогресу. Але є законодавчі обмеження права на вільне використання інформації, які пов'язані, насамперед, з авторськими правами та правом на інтелектуальну власність, тобто мова йде про правовий режим обмеженого використання інформації. Тривають дискусії щодо необхідності перегляду концептуальних підходів, які покладено в сучасну модель захисту авторського права та інтелектуальної власності. Проблема полягає в тому, що з одного боку в умовах дуже швидких змін в технологіях, які забезпечують обіг інформації, наявні правові механізми захисту інтелектуальної власності сприяють проявам монополізму окремих суб'єктів на різноманітних ринках, а з іншого боку вони стають суттєвим бар'єром на шляху прогресу. І мова при цьому не йде про скасування правового інституту інтелектуальної власності або інституту авторського права, мова може йти про зміну парадигми правових механізмів їх захисту, особливо в умовах широкого використання Інтернет-технологій та технологій Інтернету речей.

Д. Обіг інформації.

Задоволення інформаційних потреб будь-яких суб'єктів означає створення, крім інших умов, також і правових умов забезпечення та сприяння обігу інформації, тобто її створенню, поширенню, використанню та збереженню в єдиному циклі. Практично мова йде про правові умови здійснення інформаційної взаємодії між суб'єктами суспільних відносин. Питання обігу інформації стосується як внутрішньосистемних суспільних відносин, так і суспільних відносин з суб'єктами, які знаходяться поза межами певної системи.

Деякі роки поспіль активно дискутуються питання створення інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів. Навіть прийнято відповідне розпорядження уряду з цього питання [12]. Аналіз цього розпорядження не дає відповіді на питання: яким чином відбувається “взаємодія” державних електронних інформаційних ресурсів? І якщо книжковий фонд державної бібліотеки, який переведено в електронну форму, може бути правомірно віднесено до державних електронних інформаційних ресурсів, то яким чином електронні книжки

однієї бібліотеки взаємодіють з електронними книжками іншої бібліотеки? Прийняття цього розпорядження є яскравим прикладом методичної помилки при формуванні законодавства, зокрема, й інформаційного.

Формування законодавства потрібно розпочинати з формулювання бажаної (ідеальної) мети для того чи іншого сегменту суспільного життя, створення функціональної моделі цього сегменту, яка б описувала відповідні суб'єкти, взаємозв'язки між ними та їх функції та яка б забезпечувала досягнення визначеної мети за певних умов. Однією з таких важливих умов є система нормативно-правового регулювання, інтегральною метою якого є сприяння досягненню визначеної мети для певного сегменту суспільного життя відповідно до визначеної функціональної моделі.

В вище згаданому випадку мова повинна йти про підняття ефективності діяльності органів державної влади заради зміцнення добробуту громадян та країни в цілому за рахунок підвищення ефективності їх функціональної взаємодії на засадах створення ефективної системи інформаційної взаємодії, в тому числі, в умовах використання електронних інформаційних ресурсів. Тобто спочатку необхідно створити модель системи органів державної влади такою, щоб вона забезпечувала ефективну функціональну взаємодію на засадах відповідної ефективної системи інформаційної взаємодії, а вже потім формувати систему нормативно-правових актів, які б сприяли досягненню поставленої мети.

Запропонований методичний підхід може бути покладено в основу визначення правових принципів та механізмів регулювання інформаційного обігу, або іншими словами – регулювання інформаційної взаємодії: між державними органами влади однієї функціональної спрямованості (фінансової, оборонної, банківської, правоохоронної тощо); в межах однієї галузі (центрального орган виконавчої, влади, національний регулятор, суб'єкти ринку, споживачі тощо); в системі органів місцевого самоврядування (залучення громадян до процесу прийняття рішень, надання адміністративних послуг тощо), а також встановлення особливостей правових режимів інформації, яка продукується, поширюється, використовується та зберігається в процесі такої інформаційної взаємодії.

Зазначений метод щодо створення системи нормативно-правових актів доцільно було використовувати не тільки в інформаційному праві, тобто при створенні законодавства для інформаційної сфери (для “чистих” інформаційних відносин), але і для інших сфер суспільного життя: економічної, охорони здоров'я, фінансової, виробничої, освітньої, оборони тощо, в яких інформаційні відносини є супутніми, але визначальними.

В цілому, проблема створення сучасного та прогресивного нормативно-правового регулювання задля забезпечення ефективної інформаційної взаємодії є актуальною практично всіх сегментів суспільного життя від державного управління і місцевого самоврядування, виробництва та торгівля до культури та дозвілля. Саме створення такої системи нормативно-правового регулювання є запорукою забезпечення ефективного обігу інформації, що є вихідною передумовою здійснення ефективної діяльності в будь-яких сегментах суспільного і особистого життя.

Є. Критерії обігу інформації.

Важливими критеріями забезпечення інформаційних потреб є своєчасність, повнота та достовірність інформації, яку отримують її споживачі. З метою забезпечення таких критеріїв необхідно проведення досліджень щодо визначення правових механізмів встановлення вимог до оцінки повноти та достовірності інформації, що надається, вимог до форматів її представлення, регламентів інформаційного обміну, визначення змісту обов'язків щодо дотримання встановлених вимог та регламентів, вичерпного формулювання прав щодо отримання інформації із заданими критеріями, а також визначення дієвих правових заходів впливу щодо відновлення порушених прав.

Ж. Право власності на інформацію.

З урахуванням визнання Цивільним кодексом України інформації як об'єкта цивільного права та цивільного обігу, необхідно визначити особливості регулювання прав власності на інформацію та інформаційні продукти, особливості їх реалізації за умови використання сучасних інформаційних технологій, зокрема, в умовах конвергенції та використання Інтернет-технологій. При цьому потрібно приділити увагу особливостям права власності окремо, власне, на інформацію (її зміст) та окремо на її носії. Визнання повноцінного права власності на інформацію та встановлення відповідного правового режиму дозволить ввести до економічного обігу великі масиви інформації, інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів на засадах реальних ринкових механізмів.

2. Інформаційна інфраструктура.

Забезпечення інформацією кожного суб'єкта інформаційної сфери передбачає наявність повномасштабної та повнофункціональної інформаційної інфраструктури, яка здатна створити необхідний її обіг (створення, поширення, використання, збереження) в інтересах будь-яких суб'єктів з будь-якою метою, що не суперечить вимогам закону.

Недосконалість правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних зі створенням, функціонуванням, проведенням робіт та наданням послуг суб'єктами інформаційної інфраструктури, регулюванням діяльності на різних ринках та надзору за цією діяльністю, формуванням відкритого конкурентного середовища та запобіганню зловживання монополічним становищем, захистом прав споживачів, призводить до неможливості виконання інформаційною інфраструктурою основної її функції – підтримання у суспільстві обігу інформації з метою забезпечення кожного суб'єкта повною, достовірною та своєчасною інформацією.

Процеси впровадження комп'ютерних технологій та конвергенції технічних засобів, технологій і послуг набули масштабного поширення, що вимагає термінових змін правової парадигми регулювання відповідних суспільних відносин в інформаційній сфері. Перш за все, це стосується телебачення і телекомунікацій. Потрібно принципово розмежувати правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних з технологіями, від правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних з інформацією та її змістом (контентом). Тобто, в інформаційному праві необхідно втілювати принцип технологічної нейтральності в найширшому сенсі. Але це вимагає системного юридичного наукового обґрунтування, яке б базувалося на положеннях відповідних стратегій (моделей) розвитку інформаційної сфери.

А. Створення інформації.

Беззаперечно, основними суб'єктами інформаційної інфраструктури, що забезпечують обіг інформації в частині її створення, є засоби масової інформації: телерадіоорганізації, друковані засоби масової інформації, інформаційні агентства. Крім того, дуже важливим елементом інформаційної інфраструктури в цій частині є органи державної влади та місцевого самоврядування.

Формування правових умов для забезпечення плюралізму, прозорості, конкурентності ЗМІ, для сприяння журналістській діяльності, зокрема її незалежності, потребують наукових досліджень в наступних напрямках:

- розроблення теоретичних та методичних засад задля втілення у національне законодавство не лише принципу технологічної нейтральності, тобто виведення регулювання суспільних відносин, пов'язаних з технологіями, із законодавства, що регулює діяльність ЗМІ, але й саме це законодавство сформувати як інваріантне відносно до технологій створення інформаційного продукту (друковані, аудіовізуальні медіа, медіа, які використовують Інтернет-технології тощо);

- адаптація національного законодавства до законодавства Європейського Союзу в частині надання аудіовізуальних медіа послуг з одночасною систематизацією національного законодавства в цій сфері, а також визначення правових принципів та методологічних засад щодо ліцензування діяльності з надання аудіовізуальних медіа послуг відповідно до сучасних світових і європейських тенденцій;

- наукового обґрунтування та формування правових механізмів забезпечення транспарентності ЗМІ, для чого необхідно обґрунтувати та визначити перелік та склад відомостей, вимоги до їх оформлення, умови та терміни їх первісного надання і подальшого їх оновлення, які надаються до незалежного регулюючого органу з метою інформування: про осіб або органи, які беруть участь в структурі ЗМІ і про ступінь їх участі в цій структурі; про характер і ступінь зацікавленості вищевказаних осіб та органів в інших ЗМІ, включаючи навіть зацікавленість в інших секторах економіки; про інших осіб та органи, щодо яких існує вірогідність, що вони можуть здійснити істотний вплив на інформаційну та програмну політику ЗМІ шляхом передачі йому певних ресурсів тощо;

- створення умов для боротьби з концентрацією ЗМІ для чого доцільно науково обґрунтувати та сформувати правові механізми визначення ринків горизонтальної, вертикальної і перехресної концентрації ЗМІ, а також припустимих рівнів концентрації для всіх її видів.

Великий масив соціально-корисної інформації створюється в процесі діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, але правова регламентація повноважень і обов'язків органів влади в частині формування інформаційних ресурсів та їх оприлюднення у вигляді та формі найбільш прийнятній для використання фізичними та юридичними особами, створення локальних пошукових систем та архівів, визначення порядку оновлення інформації та забезпечення офіційного її характеру є вкрай недосконалою. Тому бажано провести дослідження щодо формування умов для правового забезпечення введення в суспільний інформаційний обіг великих масивів інформації та даних, що створюються та накопичуються в органах державної влади та місцевого самоврядування.

Потрібно провести додаткові наукові дослідження щодо аналізу стану, виявлення проблем та вдосконалення правового забезпечення діяльності, пов'язаної зі створенням літературної, наукової, медичної, правової, навчальної, професійної, статистичної, енциклопедичної, екологічної та іншої інформації як на рівні держави, так і на рівні окремих груп суб'єктів інформаційної інфраструктури.

Б. Поширення інформації.

Високі темпи та швидкість суспільних процесів, велика кількість факторів, які необхідно враховувати при здійсненні будь-якої діяльності або при прийнятті рішень, обумовлюють вимоги до діяльності тих елементів інформаційної інфраструктури, які забезпечують обіг інформації в частині її поширення (розповсюдження, передачі даних тощо).

Телекомунікації. Система телекомунікацій (електронних комунікацій) загального користування є технологічною основою інформаційної інфраструктури країни, яка забезпечує поширення інформації та передачу даних, тобто забезпечує технологічні умови функціонування телебачення, радіомовлення, системи управління державою та Збройними Силами, електронного уряду, телемедицини, дистанційної освіти, електронної комерції, системи надання електронних адміністративних послуг тощо. Але ситуація щодо ринку надання послуг електронних комунікацій характеризується значним відставанням від розвинутих країн як у впровадженні передових технологій, так і у розширенні номенклатури цих послуг та підвищенні якості їх надання, що не сприяє розвитку інформаційного

суспільства в Україні. Досвід багатьох держав свідчить, що стан регулювання відносин, пов'язаних з електронними комунікаціями, в умовах подальшої лібералізації діяльності операторів із врахуванням процесів конвергенції безпосередньо впливає на розвиток ринку та якість надання послуг. Тому перед правовою наукою постає завдання визначення теоретико-методологічних засад, правових принципів, правових механізмів, рекомендацій з удосконалення законодавства у сфері електронних комунікацій, зокрема, в частині:

- визначення правових принципів створення, формування та функціонування інституцій державного управління та регулювання, підвищення інституційної спроможності центрального органу виконавчої влади в галузі зв'язку, забезпечення інституційної незалежності державного органу регулювання, формування правових механізмів регулювання діяльності інституцій як адміністративних органів;

- визначення правових принципів регулювання процесу доступу на ринок, лібералізуючи цей процес на засадах загального дозволу, розроблення правового режиму загального дозволу, формування правових механізмів визначення зобов'язань, обумовлених загальним дозволом, та контролю за їх виконанням;

- формування правових принципів регулювання ринку електронних комунікацій як конкурентного середовища, що характеризується капіталоємністю, високою динамікою зміни технологій та розвиненою інфраструктурою, формування правових механізмів визначення регуляторних зобов'язань задля створення умов для рівної конкуренції, що можуть покладатись на окремих операторів або групи операторів електронних комунікацій та контролю за їх виконанням;

- формування правових принципів щодо регулювання користування обмеженими ресурсами (частотним та номерним), визначення правових механізмів розподілу обмежених ресурсів та контролю за їх ефективним користуванням;

- визначення правових принципів та формування правових механізмів здійснення державного нагляду за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних комунікацій з метою захисту прав та інтересів суб'єктів ринку (споживачів послуг, операторів та держави).

Поштовий зв'язок. Система поштового зв'язку є частиною інформаційної інфраструктури держави, традиційно призначеною для поширення (передавання) паперової інформації (листи, газети, журнали, книги тощо). Незважаючи на сталий та в цілому задовільний стан законодавства щодо регулювання поштової діяльності, є актуальним завдання вдосконалення законодавства в частині визначення правового режиму та правового механізму регулювання надання гібридних поштових послуг, які базуються на використанні інформаційно-комп'ютерних технологій.

В. Збереження інформації.

Суспільство накопичує значні обсяги інформації, які вимагають відповідних режимів зберігання. Створення інформації, документів в електронному (цифровому) форматі, застосування електронних цифрових підписів обумовлює необхідність ретельного вивчення особливостей правового регулювання процесу передачі цифрових інформаційних продуктів до архівних установ та їх подальшого збереження, особливо на тривалі терміни зберігання. Інформаційно-комунікаційні технології зазнають швидких змін, іноді корінних, що створює реальну загрозу того, що за кілька десятків років не буде існувати ані технологічних, ані технічних засобів, наприклад, для візуалізації інформаційних продуктів, які були створені та передані до архівів в електронному форматі.

Традиційно вважається, що для збереження інформації призначені архіви, музеї та бібліотеки. Але в епоху надзвичайно широкого використання комп'ютерних технологій постає питання визначення правових засад та правових механізмів регулювання

суспільних відносин, пов'язаних з накопиченням та збереженням інформації в дата-центрах, призначених для збереження великих масивів цифрових даних, а також зі створенням, підтримкою в актуальному стані, використанням загальнодержавних баз і банків даних про населення, нерухомість, земельні ділянки, інфраструктурні об'єкти (енергетика, зв'язок, транспортні та газові комунікації тощо).

В умовах застосування комп'ютерних та Інтернет-технологій для забезпечення дистанційного доступу до інформаційних ресурсів музеїв, бібліотек та архівів доцільно провести додаткові наукові дослідження щодо уточнення правового режиму інформації, яка там зберігається та до якої буде надаватись доступ з перетворенням її у електронну форму, з урахуванням вимог законодавства з права на інтелектуальну власність.

Г. Електронні документи та електронний підпис.

Застосування електронного документу та електронного підпису дозволяє здійснити революційні перетворення в багатьох сферах людської діяльності та значно підвищити її ефективність. Введення в діловий обіг електронних документів дозволяє використовувати Інтернет-технології для передачі документів на великі відстані, впровадити методи колективного одночасного опрацювання документів, більш ефективно здійснити документування багатьох процесів, зокрема і судового процесу.

Але існує низка проблем, які є бар'єром на шляху повного переходу на безпаперові технології документообігу. Насамперед, це відноситься до правових проблем, які потребують негайного вирішення, а саме: законодавчого гармонізованого визначення термінів “документ” и “електронний документ”, терміну “реквізити документу”, встановлення абсолютного еквівалентного юридичного статусу для паперових та електронних документів, формування правових механізмів, що забезпечать юридично значимий перехід від паперової до електронної форми і навпаки одного і того ж документу, визначення правового режиму аудіо та відео інформації, зафіксованої в електронній (цифровій) формі, як електронного документу тощо.

До основних реквізитів документу законодавство відносить особистий підпис особи, яка несе відповідальність за його зміст. Використання в якості особистого підпису електронного підпису, як засобу ідентифікації особи, має декілька проблем правового та неправового характеру. До правових проблем слід віднести необхідність формування правових принципів застосування електронних підписів, які мають бути враховані при укладанні корпоративних угод щодо використання будь-яких видів та типів електронного підпису, вдосконалення правових механізмів застосування електронних цифрових підписів, забезпечення їх правової інтеперабельності, транспарентності та транскордонності. Необхідно дослідити можливість введення на законодавчому рівні критеріїв щодо оцінки ризиків використання електронних цифрових підписів або інших засобів ідентифікації особи та їх застосування відповідно до рівня ризику того чи іншого засобу ідентифікації особи чи суперпозиції таких засобів.

Д. Електронне урядування.

В новій парадигмі публічного управління електронне урядування займає важливе місце як спосіб різкого підвищення ефективності діяльності всіх урядових структур під час управління державою, галузями, регіонами, містами і селищами та надання адміністративних послуг, в першу чергу, за рахунок широкого використання технічних і програмних технологій у процесах прийняття рішень та оптимізації інформаційної взаємодії між всіма суб'єктами (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи, представники громадянського суспільства тощо).

Задля усунення бар'єрів щодо впровадження методів, способів та технологій електронного урядування має бути вирішено низку правових проблем:

- обґрунтування та визначення правових засад і принципів публічного управління в частині державного управління;
- формування системи правових принципів діяльності адміністративних органів (органів, які надають адміністративні послуги, зокрема, електронні адміністративні послуги) гармонізувавши їх з рекомендаціями Комітету Міністрів Ради Європи [13];
- забезпечення імплементації у законодавство визначених засад та принципів шляхом розроблення правових механізмів регулювання інформаційної взаємодії суб'єктів публічного управління в умовах широкого використання інформаційно-комп'ютерних технологій;
- визначення особливостей правового регулювання надання адміністративних послуг в умовах застосування комп'ютерних та Інтернет-технологій;
- вдосконалення правових механізмів захисту персональних даних в умовах надання електронних адміністративних послуг за принципом єдиного вікна;
- визначення правових механізмів регулювання в умовах застосування багатофакторної та багатоступеневої ідентифікації юридичних і фізичних осіб в процесі отримання електронної адміністративної послуги;
- обґрунтування правового статусу як офіційної інформації інформаційних ресурсів суб'єктів надання електронних адміністративних ресурсів у випадку розміщення таких ресурсів на власних веб-сайтах, визначення правового режиму доступу до такої інформації та її використання.

Є. Дистанційне навчання, телемедицина, електронний бізнес.

В зазначених сферах правові проблеми в основному ідентичні проблемам, які були визначені для електронного урядування, але існує і низка специфічних проблем, що потребують вирішення:

- визначення правових механізмів легалізації інформаційної взаємодії між суб'єктами при здійсненні юридично значимих дій в ході навчального процесу таких як тестування, оцінка контрольних завдань, заліків та екзаменів за умови використання комп'ютерних та Інтернет-технологій;
- визначення правових засад та принципів, правових механізмів регулювання створення, функціонування та експлуатації інформаційно-аналітичної системи функціонального управління галуззю охорони здоров'я, зокрема, загальнодержавного електронного реєстру пацієнтів, правового режиму медичної інформації пацієнтів, що накопичується в даному реєстрі;
- визначення правових вимог до процесу стандартизації інформаційної взаємодії щодо обміну медичною інформацією, зокрема такою, що отримана за допомогою технічних засобів діагностики, в тому числі, засобів діагностики, які постійно носяться пацієнтом, що є актуальним для Інтернету речей;
- визначення правих механізмів регулювання інформаційної взаємодії при застосуванні технічних засобів, які постійно носяться пацієнтом, в процесі проведення різноманітних інвазивних процедур;
- визначення правових засад та принципів, правових механізмів регулювання створення, функціонування та експлуатації галузевих вертикальних Інтернет-бізнес-порталів, Інтернет-бізнес-майданчиків, електронних товарних бірж, веб-сайтів призначених для надання офіційних бізнес-консультацій, маркетингових та консалтингових послуг, проведення аукціонів або тендерів із продажу та закупівлі товарів і послуг.

Ж. Територіально-розподілені інформаційно-телекомунікаційні системи.

В сучасній Україні все більшого значення набувають інформаційно-телекомунікаційні системи, на яких базуються багато управлінських, техногенних, економічних, соціальних процесів тощо. Це відомі сегменти суспільного життя, в яких функціонування подібних систем відіграє надзвичайно важливу роль – система управління державою та Збройними Силами, банківська система, загальнодержавні системи управління енергетикою країни, рухом повітряного і залізничного транспорту, системи водо- та газопостачання населення, телекомунікаційні мережі тощо. Характерною рисою всіх цих інформаційно-телекомунікаційних систем є те, що їх окремі складові розташовані по всій території країни, тобто вони є територіально-розподіленими, що в свою чергу створює особливі умови для їх функціонування. Нештатне або непередбачене функціонування інформаційно-телекомунікаційних керуючих систем в цих сегментах може привести до величезних збитків як на рівні держави, так і для населення. Таке некоректне функціонування систем може бути наслідком як недосконалого проектування, так і неграмотної експлуатації. Тому з метою запобігання завданню шкоди через негативні наслідки функціонування інформаційних технологій необхідно вдосконалювати вітчизняне інформаційне законодавство в таких основних напрямках:

- вдосконалення законодавчої регламентації порядку проектування, створення, проведення випробувань, передачі в експлуатацію та експлуатації складних і територіально-розподілених інформаційно-телекомунікаційних систем, що базуються на використанні комп'ютерних та Інтернет-технологій, формування правових механізмів забезпечення гарантованого супроводження таких систем їх розробниками в період експлуатації тощо;

- встановлення правових механізмів щодо встановлення прав, обов'язків та юридичної відповідальності відповідних суб'єктів за забезпечення штатного функціонування складних та територіально розподілених інформаційно-телекомунікаційних систем тощо.

3. Інформаційна безпека.

Глобалізація багатьох процесів, у тому числі і інформаційних, призвела до загострення проблем інформаційної безпеки. Останніми роками ця проблема набула ще більшої актуальності у зв'язку з її беззаперечним впливом на розвиток інформаційних систем та процесів, інформаційної інфраструктури, інформаційного суспільства. Широке впровадження комп'ютерних та Інтернет-технологій призвело до актуалізації іншої проблеми – забезпечення кібербезпеки, яка є складовою інформаційної безпеки. Незважаючи на актуальність зазначених проблем, на наявність певної кількості наукових досліджень різних аспектів інформаційної безпеки та кібербезпеки, сталої системи поглядів на вирішення цієї проблеми ще не сформовано, зокрема і в правовій науці.

Більш опрацьовано як в науковому аспекті, так і в аспекті законодавства питання іншої складової інформаційної безпеки – безпеки інформації, але час вимагає певного удосконалення як теоретичних положень, так і відповідного законодавства.

А. Інформаційна безпека, кібернетична безпека.

Для розвитку правової науки є критично важливою наявність відповідних політико-правових документів, затверджених найвищому державному рівні. Саме такі документи формують бажану модель предметної сфери і є важливим чинником формування наукової правосвідомості. На жаль протягом майже 20-ти років в Україні не було прийнято концептуального документа з інформаційної безпеки. Вочевидь, саме тому недавно прийнята Стратегія кібербезпеки України [14] виявилась такою, що має системні вади, особливо в порівнянні з подібними стратегіями передових країн, деякі з

яких вже пропонують прирівняти кібератаки до проявів воєнної агресії. Але навіть в таких умовах недосконалої визначеності політико-правових документів перед правовою наукою постає завдання вирішення проблеми правового забезпечення створення системи інформаційної та кібернетичної безпеки в державі.

Насамперед, це стосується визначення теоретико-методологічних засад, правових принципів, правових механізмів, рекомендацій з удосконалення законодавства у сфері інформаційної безпеки, зокрема, в частині:

- розроблення правових принципів та правових механізмів формування та реалізації державної політики та технічної політики забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки;
- визначення правових принципів створення, формування та функціонування систем забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки, формування суб'єктного складу цієї системи з визначенням для них відповідних повноважень, прав, обов'язків та відповідальності, формування правових механізмів регулювання діяльності державних інституцій як адміністративних органів;
- визначення правових принципів управління та регулювання діяльності суб'єктів системи забезпечення інформаційної безпеки, розроблення правового режиму ліцензування діяльності, пов'язаної з забезпеченням інформаційної та кібернетичної безпеки;
- формування правових принципів та правових механізмів регулювання ринку надання послуг з забезпеченням інформаційної та кібернетичної безпеки як конкурентного середовища, формування правових механізмів надання послуг з забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки, виробництва засобів захисту від загроз інформаційній та кібернетичній безпеці;
- визначення правових принципів та формування правових механізмів здійснення державного нагляду за дотриманням вимог законодавства у сфері інформаційної безпеки.

Б. Безпека інформації.

Ця складова інформаційної безпеки має найбільший ступінь опрацювання в частині нормативно-правового забезпечення. Але потребує наукових досліджень в частині:

- вдосконалення законодавства щодо захисту персональних даних, технічного та криптографічного захисту інформації;
- формування правових механізмів регулювання діяльності, що пов'язана з нотаріальною, банківською, адвокатською та лікарською (медичною) таємницею, а також з службовою інформацією;
- створення законодавства щодо захисту комерційної таємниці.

Беззаперечно, окреслені вище проблеми інформаційного права та інформаційного законодавства, які без сумніву не є вичерпними, неможливо успішно вирішити без ґрунтовної теоретико-методологічної бази власне самого інформаційного права. В останні кілька десятиліть значно зросла залежність результатів політичної, соціальної, економічної, виробничої, наукової, освітянської, правової та інших видів діяльності всіх без винятку суб'єктів публічного та приватного права від якості інформаційних відносин. Все це обумовлює наявність пильної уваги наукової спільноти до стану та розвитку теорії інформаційного права, для якої досі є актуальними наступні проблеми:

а) визначення предмета інформаційного права.

В теорії права визначення предмета тієї чи іншої галузі права визнається однією з найважливіших проблем тому, що обґрунтоване та правильне її вирішення суттєво впливає на становлення, формування і розвиток галузі права [15]. Однак в українській правовій науці однозначного бачення предмета інформаційного права ще не склалося.

Така ситуація вже має негативні наслідки, про що може свідчити викривлене уявлення предмету регулювання, визначеного в Законі України “Про інформацію” в редакції 2011 року, який мав би виконувати функцію базового закону, проте спрямований, в основному, на регулювання питань ЗМІ.

Одним з основних критеріїв при формулюванні предмета галузі права має бути критерій максимально повного охоплення безлічі однорідних суспільних відношень, які мають особливості в правовому регулюванні саме в рамках цієї однорідності. При дослідженні предмета інформаційного права доцільно вивчати моделі інформаційних відносин та інформаційної сфери з урахуванням юридичних аспектів, здійснити класифікацію об’єктів і суб’єктів інформаційних відносин.

б) інформаційні правовідносини. Проблема правовідносин належить до найбільш важливих і дискусійних як у загальній теорії права, так і в теорії окремих галузей права. Це повною мірою відноситься до низки ключових положень: методологічні питання теорії правовідносин, в рамках яких обґрунтовується той чи інший підхід до уявлення правовідносин; визначення місця правовідносин у понятійному апараті правової науки та у системі правового регулювання; питання про передумови та динаміку (виникнення, зміна та припинення) правовідносин; аналіз суб’єктивних прав і суб’єктивних юридичних зобов’язань сторін правовідносин, структури правовідносин, класифікації правовідносин тощо [16]. Більшість вчених схиляється до підтримки доктринальної позиції щодо вибору плюралістичного підходу при визначенні об’єкту правовідносин в інформаційному праві як такого, що найбільш раціонально відповідає сучасному уявленню змісту правового регулювання в інформаційній сфері.

Вивчення проблематики конкретних чи реальних правовідносин між суб’єктами певної предметної сфери дослідження створює змістовне підґрунтя для формування пропозицій щодо вдосконалення законодавства.

в) категорійно-термінологічний апарат інформаційного права.

Досить інтенсивний процес створення сучасного інформаційного законодавства зумовив появу нових правових категорій і термінів. Але непоодинокі випадки появи одних і тих самих термінів в різних нормативно-правових актах, що мають різне або неоднозначне трактування. Часто це відбувається тому, що протягом короткого періоду часу (10 – 15 років) відбулась істотна трансформація сенсу багатьох понять інформаційної сфери. Соціально-політичні реформи 1990-х років привели до зміни суспільної свідомості наших громадян і, як наслідок, до зміни їх правосвідомості. У суспільстві по-новому стали сприймати такі поняття як “свобода слова”, “вільний доступ до інформації”, “інформаційна безпека” тощо. З іншого боку, технічний прогрес сприяв появі багатьох термінів, які широко використовуються в законодавстві. Наприклад, буквально в останні роки почали використовуватися такі поняття, як “електронний документ”, “електронний підпис”, “електронна торгівля”, “веб-сайт”, “веб-сторінка” та інші. Гостроту ситуації додає факт того, що в інших галузях права також з’являються норми, спрямовані на регулювання інформаційних відносин. При цьому часто використовуються терміни, зміст яких явно дисонує з визначеннями термінів, які застосовуються в “класичному” інформаційному праві. Тому завдання формування чіткого, науково обґрунтованого категорійно-термінологічного апарату інформаційного права, нормативного закріплення термінів, особливо на сучасному етапі його формування, є актуальним, оскільки має не тільки теоретичне значення, а й велику практичну значимість для всієї правової науки.

г) принципи інформаційного права.

Принципи права, відображаючи сутність права як специфічного регулятора суспільних відносин, визначають природу права, найбільш загальні закономірності та

правила його розвитку. У зв'язку з появою нових галузей права, виникає необхідність вирішення завдання формування принципів для них, що, безперечно, відноситься і до інформаційного права. Аналіз відомих робіт і публікацій, в яких започатковано дослідження проблеми формування системи принципів інформаційного права, свідчить про початковий етап її розробки, як у вітчизняній юридичній науці, так і в зарубіжній. Розробка науково обґрунтованої системи принципів інформаційного права надає можливість для формування гармонізованого підходу до створення окремих правових інститутів, а також дозволить мінімізувати ризики виникнення колізійних норм в законодавстві.

Незважаючи на загально-теоретичний характер проблематики визначення предмета інформаційного права, інформаційних правовідносин, категорійно-термінологічного апарату та принципів інформаційного права, доцільно, за необхідності, проводити аналогічні дослідження в будь-якій науковій роботі, спрямованій на вирішення проблем теоретичного обґрунтування та надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення інформаційного законодавства.

д) кодифікація інформаційного законодавства.

Розуміючи кодифікацію інформаційного законодавства як найбільш ефективний механізм якісного його вдосконалення та оновлення, маємо констатувати необхідність проведення досліджень щодо визначення ідеологічних і методологічних основ кодифікації, принципів кодифікації, формування стратегії та особливості проведення кодифікаційних робіт, узгодження раціональної структури кодифікованого акту. З огляду на те, що кодифікація як у змістовному відношенні, так і в організаційному є вкрай складним процесом, потребує наукового обґрунтування визначення переліку етапів кодифікації інформаційного законодавства, який має охоплювати всі етапи від визначення мети кодифікації до етапу розроблення або вдосконалення спеціальних законів. Потрібно обґрунтувати та визначити зміст кожного етапу кодифікації, що дозволить забезпечити системну організацію роботи як значної кількості фахівців як юристів, так і професіоналів із прикладних сфер всіх сегментів інформаційної сфери.

В статті не аналізувались проблеми, пов'язані з визначенням юридичної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері.

Висновки.

Вирішення зазначених в статті проблем, перелік яких вочевидь не є вичерпним, має надати підстави щодо формування правового підґрунтя для прогресу інформаційного суспільства та інформаційної сфери завдяки розвитку теоретично-методологічних засад інформаційного права як основи для вдосконалення інформаційного законодавства.

З огляду на те, що інформаційні відносини є як самостійними та автономними, так і супутніми для переважної більшості інших суспільних відносин в різних сферах людської діяльності, результати вирішення проблем розвитку інформаційного права та вдосконалення інформаційного законодавства будуть вагомими для всієї системи права.

Використана література

1. Относительно Декларации о средствах массовой информации и правах человека : Резолюция № 48 (1970) Парламентской Ассамблеи Совета Европы. – Режим доступа : <http://www.medialaw.ru/publications/books/evr/4/3.html>

2. Об основных принципах, касающихся вклада средств массовой информации в укрепление мира и международного взаимопонимания, в развитие прав человека и в борьбу против расизма и апартеида и подстрекательства к войне : Декларация Генеральной Конференции ЮНЕСКО от 28 ноября 1978 г. – Режим доступа : <http://www.un.org/russian/document/declarat/st-hr1-141.html>

3. О журналистской этике : Резолюция № 1003 (1993) Парламентской Ассамблеи Совета Европы. – Режим доступа : <http://www.dzyalosh.ru/dostup-zakony.shtml>
4. Журналистские свободы и права человека : Резолюция № 2 4-ой Европейской Конференции Министров по политике в области средств массовой коммуникации, (Прага, 7 – 8 декабря 1994 г.). – Режим доступа : <http://www.mmhc.ru/medialaw>
5. О защите журналистов в условиях конфликтов и напряженности : Рекомендация № 4 (1996) Комитета Министров Совета Европы государствам-участникам от 3 мая 1996 г. – Режим доступа : [http://www.coe.kiev.ua/docs/km/r\(96\)4.htm](http://www.coe.kiev.ua/docs/km/r(96)4.htm)
6. Относительно права журналистов не раскрывать свои источники информации : Рекомендация № 7 (2000) Комитета Министров государствам-членам Совета Европы от 8 марта 2000 г. – Режим доступа : http://www.medialaw.ru/laws/other_laws/european/rec2000-7.htm
7. Свобода выражения мнений и информации в период кризиса : Резолюция № 1 7-й Европейской Министерской конференции по политике в области СМИ, (Киев, 10 – 11 марта 2005 г.). – Режим доступа : http://www.ministerialconference.is/agenda/conference-documents/ce-reference-documents/&prev=_t/
8. European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world (2008/2129(INI)). – Режим доступа : <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//EN>
9. Загальна декларація прав людини : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 217А (III) від 10 грудня 1948 г. / Бюлетень законодавства и юридичної практики України. – 2003. – № 3.
10. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Вісник Верховного Суду України. – 1997. – № 3.
11. Декларація про засоби масової інформації та права людини : Резолюція № 428 (1970) Парламентської Асамблеї Ради Європи. – Режим доступу : <http://www.dzyalosh.ru/dostup-zakony.shtml>
12. Про схвалення Концепції створення та функціонування інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів : Розпорядження Кабінету Міністрів України / Урядовий кур’єр, 2012. – № 169.
13. Recommendation 2007/7 of the Committee of Ministers to member states on good administration. – (Adopted by the Committee of Ministers on 20 Jun). – Режим доступа : [http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/administrative_law_and_justice/Texts_& Documents/Conv_Rec_Res/Rec\(2007\)7_en.pdf](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/administrative_law_and_justice/Texts_& Documents/Conv_Rec_Res/Rec(2007)7_en.pdf)
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року “Про Стратегію кібербезпеки України” : Указ Президента України від 15.03.16 р. № 96 // Офіційний вісник Президента України . – 2016. – № 10. – Стор. 39. – Ст. 198.
15. Теория государства и права : курс лекций ; под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юристъ, 2001. – 776 с. – Режим доступа : <http://www.alleng.ru/d/jur/jur052.htm>
16. Бекбаев Е.З. Проблема начала в теоретическом познании правовой системы (попытка обоснования) / Е.З. Бекбаев. – Астана, 2008 г. – 296 с. – Режим доступу : <http://www.allpravo.ru/library/doc108p0/instrum7129/print7135.html>

~~~~~ * * * ~~~~~